

Interview

‘Sociologie is soms een trage klompendans’: een interview met Christien Brinkgreve over de Nederlandse sociologie

Nyota Kanyemesha

Erasmus Universiteit Rotterdam
n.e.kanyemesha@gmail.com

Foto: Inez Agnese

Christien Brinkgreve

- Geboren in 1949 te Amsterdam
- Opgeleid in sociologie 1968-1974, Universiteit van Amsterdam
- Proefschrift: *Psychoanalyse in Nederland. Een vestigingsstrijd* (1984), Universiteit van Amsterdam
- Hoogleraar vrouwenstudies 1986-1991, Katholieke Universiteit Nijmegen
- Hoogleraar sociale wetenschappen 1991-2014, Universiteit Utrecht

Introductie: het vak van de toekomst

Dat Christien Brinkgreve zou gaan studeren was een vanzelfsprekend gegeven; ze stamt af van meerdere generaties mannen én vrouwen die een opleiding hebben gevolgd in het wetenschappelijk onderwijs. Ze komt uit een intellectueel kunstenaarsgezin waar beide ouders het beroep van beeldhouwer uitoefenden. Dit stelde haar al op jonge leeftijd bloot aan de precare economische realiteit die een positie in de cultuursector met zich meebrengt. Brinkgreve legt uit dat deze ervaring haar motiveerde om naast haar opleiding beeldhouwen aan de Rietveld Academie ook te gaan studeren: ‘Er was zo weinig geld, het leek me fijn om een echte baan te hebben en een vast inkomen’. Zodoende begon ze in 1968 aan de opleiding sociologie aan de Universiteit van Amsterdam.

Waar menig cynicus de studie tegenwoordig wegzet als een zogenoemde ‘pretstudie’ met een kansarm arbeidsmarktperspectief, hield sociologie er destijds een andere reputatie op na. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog introduceerden Nederlandse universiteiten sociologie als *up-and-coming* studierichting (Goudsblom 1990). Het vernieuwende karakter van de opleiding bracht prestige met zich mee. Toch bleef sociologie enige tijd onopgemerkt door Brinkgreve. Nieuwsgierig van aard zocht ze een studie die aansloot bij haar inherente neiging om vragen te stellen: ‘Ik wilde weten hoe alles in elkaar zat, het wezen der dingen, wat mensen drijft. Maar ik had ook net zo goed filosofie kunnen studeren, of psychologie’.

Het was uiteindelijk haar toenmalige schoonvader die de doorslaggevende duw in de richting van sociologie gaf. Hij was hoogleraar polemologie – de wetenschap van oorlog en vrede – aan de Rijksuniversiteit Groningen en vanuit zijn specialisatie beschouwde hij sociologie als een veelbelovend vak. Brinkgreve keek erg tegen hem op. Ze herinnert zich dat ze zijn advies ter harte nam toen hij de studie aanraadde: ‘[Hij] zei: “Sociologie, dat is het vak van de toekomst.” En ik had dus geen idee, maar ik dacht: die man kan het weten’. Het was een toevallige keuze waar ze nooit spijt van heeft gehad.

Norbert Elias en de figuratiesociologie

De studententijd van Brinkgreve viel samen met de sociologische ‘crisis’ van Nederland. Epistemologische onenigheid resulteerde in een tweedeling binnen de discipline waar de figuratiesociologie lijnrecht tegenover de verklarende sociologie kwam te staan (Van El 2002). Met de wetenschap als hun strijdtoneel positioneerden sociologen zich binnen het conflict aan de hand van de universiteit waaraan zij verbonden waren. De Amsterdamse sociologen waren de voornaamste uitdragers van de figuratiesociologie, in contrast met de verklarende sociologen in Groningen en Utrecht (Gastelaars 2003).

Vanwege haar artistiek-intellectuele achtergrond voelde Brinkgreve zich sterk aangetrokken tot de Universiteit van Amsterdam, waar de nadruk op historisch-vergelijkend onderzoek lag. Ze beschrijft haar studententijd als uiterst positief en benadrukt dat dit door toedoen van haar docenten en studiegenoten was. In het specifiek Joop Goudsblom en Abram de Swaan, twee professoren die later ook haar promotoren zouden worden. Beiden hebben een grote invloed op haar gehad. Brinkgreve spreekt gedurende het interview lovend over de hoogleraren:

Zij zijn toch zo goed in het woord. Ze benadrukten het belang van het woord en het belang van goed formuleren, je laten leiden door interessante vragen en niet waar je goed mee scoort in de vakbladen. Het is een hele autonome en ook literair-intellectuele sociologiefamilie. En daar voelde ik me thuis.

In haar beleving bedreven andere universiteiten sociologisch onderzoek op een meer systematische wijze, die minder goed bij haar paste. Als toelichting verwijst Brinkgreve naar de 'bijbel' van de sociologie: Van Doorn en Lammers' *Moderne Sociologie*, een veelgebruikte lesmethode. Het boek, gepubliceerd in 1959, pleit voor een meer positivistischere benadering in de sociologie en biedt een algemeen overzicht van hypothetisch-deductieve modellen in sociaalwetenschappelijk onderzoek (Goudsblom 1990; Houtman 2009).

De Amsterdamse tegenhanger van deze sociologische bijbel was Norbert Elias' (1939) *Über den Prozeß der Zivilisation*, een favoriet van zowel Brinkgreve als Goudsblom en De Swaan. Het boek richt zich op de geschiedenis van Europese beschavingsprocessen. In aanvulling op de civilisatietheorie reikt het een destijds vernieuwend paradigma toe dat het fundament van de figuratiesociologie zou worden (Wilterdink 2020). *Über den Prozeß der Zivilisation* gaat uit van de historische en dynamische vervlechting van sociologische en psychologische structuren (Goudsblom 1970). Zodoende pleit het boek voor interdisciplinair onderzoek en onderstreept dit het belang van de empirie.

Net als andere universiteiten behandelde de Universiteit van Amsterdam gestandaardiseerde sociologische methoden en technieken. Echter, Brinkgreve meent dat de Amsterdamse sociologen dikwijls gebruik maakten van de methodologische richtlijnen geïnspireerd op Elias. Deze richtlijnen waren in vergelijking vrijer, ook in het gebruik van bronnen. Zo blikt ze met genegenheid terug op de hoorcolleges van Goudsblom. Hij onderrichtte zijn studenten een sociologische aanpak die Brinkgreve omschrijft als inspirerend en fundamenteel:

Tijdens de colleges hielden we ons bezig met: wat zijn de voornaamste sociologische vragen? Dus niet alleen maar feiten en theorieën, maar echt die basale sociologische blik die ik me zo eigen heb gemaakt, daar begin ik altijd mee. Dat zijn vragen naar macht en bezitsverhoudingen, vragen naar loyaliteit, wie hoort

bij wie? Identiteit, wie is wie? Taakverdeling, wie doet wat?

Brinkgreve noemt de verwantschap tussen deze benadering en de door Glaser en Strauss (1967) ontwikkelde *grounded theory*, een inductieve wijze van kwalitatief onderzoek doen. Het verhoudt zich tot de theorie doordat deze eruit voortkomt in plaats van eraan voorafgaat. ‘Die basisvragen, die leiden al naar theorieën. Er was niet eerst theorie en dan empirie, maar alle theorieën gingen over de empirische werkelijkheid, en door kennis van de werkelijkheid werd de theorie weer verfijnd.’ De les die Brinkgreve ervan geleerd heeft, is om zich niet te verliezen in theoretische abstractie. In plaats daarvan streeft ze naar het verrichten van meer realistisch sociologisch onderzoek door dicht bij de empirische werkelijkheid te blijven. ‘En daar voelde ik me ook altijd thuis; geen abstracte theorieën en losse begrippenfeiten, maar je laten leiden door een aantal vragen en begrippen, *sensitizing concepts*, etnomethodologisch kijken hoe mensen in de praktijk leven en handelen,’ vertelt ze. Tot op de dag van vandaag vormen deze vragen en begrippen het instrumentarium van Brinkgreve, haar vertrekpunt voor wetenschappelijk onderzoek.

Integratie van de sociologie, psychoanalyse en het feminisme

Brinkgreve studeerde in een zeer activistisch klimaat. Zo wordt 1968 ook wel het ‘revolutiejaar’ genoemd, een tijd gekenmerkt door wereldwijde protesten. Van de burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten en anti-militie demonstraties in Brazilië tot de studentenprotesten in Frankrijk: jongeren- en tegenculturen verzetten zich fel tegen de gevestigde orde en systematische onderdrukking (Janssen 2018). Brinkgreve vertelt over de internationale maatschappelijke onrust die ook merkbaar was in de Amsterdamse collegezalen: ‘Er heerste een marxistisch klimaat, arbeideristisch. Dat vond ik soms ook een beetje irritant hoor, dat die elite zich dan opeens solidair verklaarde met de arbeiders, die niet wisten wat ze met deze mensen aan moesten’.

De paradigmatische nadruk op empirie vertaalde zich in het maatschappelijk engagement van haar docenten. Brinkgreve prijst De Swaan voor zijn gevoel voor de maatschappelijke onderstromen en deelname aan het publieke debat. ‘Het is belangrijk om mee te doen aan het debat, en niet in de ivoren toren te zitten.’ Haar stellingname is karakteriserend voor de figuratiesociologie: onderzoek is bedoeld voor een breder bereik en niet louter voor de eigen academische bubbel (Van El 2002). Brinkgreve licht toe: ‘Mensen die alleen maar met theorie bezig zijn, die hebben vaak helemaal geen voeling met wat er leeft. Wat zijn de maatschappelijke spanningen, wat komt er op, wat speelt er? Sociologie is soms een trage klompdans die traag reageert op wat er gaande is’. Ze benadrukt het sociologische belang om alert te zijn op de maatschappelijke onderstromen. Volgens Brinkgreve bereikt men dit door goed te kijken en luisteren, en gebruik te maken van een veelheid aan bronnen.

Gedurende haar academische loopbaan liet Brinkgreve zich sterk inspireren door het feminisme. Op jonge leeftijd bekommerde ze zich al om de gelijke rechten tussen mannen en vrouwen. Dit ging door in haar adolescentie: 'Ik was behoorlijk feministisch, ik wilde gewoon werken, ook toen ik kinderen kreeg'. Haar studietijd bevond zich te midden van de tweede feministische golf, die tussen 1965 en 1980 plaatsvond (Van der Tuin 2015). Ze volgde het feminisme op de voet en was er enorm bij betrokken. 'Toen die beweging kwam, vond ik dat heel fijn. Maar ik ben nooit erg radicaal geweest, ik heb nooit op de barricade gestaan.' In plaats daarvan vond Brinkgreve haar feministische stem in het woord, middels haar publicaties. Ze vertelt over haar banden met de Nederlandse feministische beweging Dolle Mina en benadrukt hun gedeelde visie: 'We vonden het allemaal belangrijk dat die mannenblik minder dominant werd en dat vrouwen zich meer lieten zien en horen'. Ze kwam in contact met feminist en journalist Michel Korzec, met wie Brinkgreve een goed duo bleek te vormen. Tezamen publiceerden ze in 1978 *Margriet Weet Raad*. Het boek gebruikt de adviesrubriek in het weekblad *Margriet* als primaire bron. Geïnspireerd door Elias' civilisatietheorie beschouwden Brinkgreve en Korzec (1978) de rubriek 'Margriet Weet Raad' als een hedendaags etikettenboek. Het was een zeer innovatieve sociologische studie.

Hoewel het feminisme wel degelijk aan bod kwam tijdens haar colleges op de Universiteit van Amsterdam, heeft Brinkgreve het onderwerp pas echt goed kunnen verkennen in Nijmegen. In 1986 verwierf ze de functie van hoogleraar vrouwenstudies aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, een vakgebied dat tegenwoordig onder de naam genderstudies bekend staat. Het feit dat dit een relatief jong vakgebied was in Nederland stelde Brinkgreve in de gelegenheid om de onderzoekslijnen op te zetten aan de hand van de vragen en thema's die zij belangrijk vond. Dit leidde tot de interdisciplinaire integratie van sociologie, feministische theorieën en psychoanalytische inzichten.

Al sinds haar studietijd was Brinkgreve geïnteresseerd in de psychoanalyse. Goudsblom en De Swaan benadrukten de waarde van interdisciplinair onderzoek en hadden allebei belangstelling voor de psychoanalyse. Zo bracht Brinkgreve in 1979 samen met De Swaan een onderzoek uit over de opkomst van het psychotherapeutische bedrijf. Enkele jaren voorafgaand aan haar aanstelling in Nijmegen promoveerde Brinkgreve (1984) op haar proefschrift *Psychoanalyse in Nederland: een vestigingsstrijd*. Haar dissertatie is een onderzoek naar de nationale ontwikkelingsgeschiedenis van de psychoanalyse. In de westerse wetenschapsgeschiedenis waren het overwegend mannen in de hegemoniale positie van kennisproducenten (Thiele 2015). Als socioloog was het niet zozeer de dominante mannelijke blik die Brinkgreve intrigeerde, als wel het perspectief van psychoanalytici en hun gesitueerde kennis. In haar dissertatie draait ze de rollen om en houdt ze de Nederlandse psychoanalytici een spiegel voor: 'Ik dacht: zij hebben zich over mijn verleden en

wordingsgeschiedenis gebogen, ik ga nu die wordingsgeschiedenis van de psychoanalyse onderzoeken’.

Brinkgreve benutte deze psychoanalytische blik in Nijmegen, waar ze het multidisciplinaire Centrum voor Vrouwenstudies leidde. Hier werkte ze nauw samen met filosofen, psychologen, antropologen, historici, theologen en letterkundigen. Brinkgreve legt uit dat dit een vruchtbare samenwerking was: ‘Je kon zo een vraag over vrouwen en waanzin van alle kanten aanvliegen’. Als collectief organiseerden ze een cyclus over vrouwen, waanzin en de vraag hoe het komt dat vrouwen zo hoog scoren op histerie. ‘Dat is natuurlijk een heel gelaagd onderwerp,’ vertelt Brinkgreve, ‘dat gaat over de macht van diagnostiek, over de mannenmacht om vrouwen te diagnosticeren en ook over de condities van het bestaan van veel vrouwen’.

Brinkgreve fungeerde in een dynamisch netwerk van academici via wie ze in contact kwam met buitenlandse feministische theorieën. Als voorbeeld vertelt ze over een collega van het departement wijsbegeerte, zij was verbonden met de Franse feministen Julia Kristeva en Luce Irigaray. Zodoende leerde Brinkgreve over het feministische gedachtegoed van het verschildenen, de stroming die zich distantieert van de gelijkstelling tussen mannen en vrouwen (Van der Tuin 2015). Het verschildenen richt zich in plaats daarvan op de vrouw en de vrouwelijk geconoteerde domeinen. Brinkgreve legt uit: ‘Je kan je richten op gelijke kansen en gelijke posities, maar je kan ook meer aandacht besteden aan variatie en verschillen. Emancipatie moet niet betekenen dat vrouwen als mannen worden’. De opkomst van het verschildenen markeert een verschuiving in het feministische gedachtegoed (Brinkgreve 2004). Het zijn juist dergelijke verschuivingen en de complexiteit waarmee deze gepaard gaan waar Brinkgreve zich vanuit sociologisch oogpunt voor interesseert:

Ik vind het ook een mooie vraag: la différence? Allemaal vragen die nu ook bij andere studies spelen, zoals zwarte studies. Je moet ook oppassen dat je het niet allemaal naar de witte standaard zet. Het is een en al geplaveid met voetangels en klemmen, maar wees niet bevreesd om lastige vragen te stellen en deze vanuit verschillende posities en perspectieven te beantwoorden.

Formalisering van het wetenschappelijk onderwijs

In 1991 verliet Brinkgreve Nijmegen voor een positie als hoogleraar sociale wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht. Haar ervaringen in Utrecht contrasteren met de verhalen over haar tijd in Amsterdam en Nijmegen. Ze zegt: ‘Als ik weer over mijn vak vertel, dan vind ik het zo’n mooi vak. Ik ben er ook altijd nog mee bezig.

Maar ik vond die jaren als hoogleraar in Utrecht... het werd eigenlijk steeds eenzamer'. In de 23 jaar dat ze in Utrecht doceerde, versterkten de formalisering- en bureaucratiseringprocessen in het wetenschappelijk onderwijs. Zodoende werd de van oudsher verklarende sociologie in Utrecht op een nog meer gestandaardiseerde wijze ingericht.

Dit botste met Brinkgreve haar kijk op wetenschap en de overtuiging dat nieuwsgierigheid de drijfveer vormt voor sociologisch onderzoek. De universitaire omgeving waarin zij student was ervaarde Brinkgreve als huiselijk, intellectueel en intiem. Als kandidaat-assistent van Goudsblom en lid van het onderzoeksgroepje van De Swaan, leerde Brinkgreve haar professoren op een persoonlijk niveau kennen. Zo kwam ze zelfs met enige regelmaat bij hen thuis op bezoek. De achter-de-schermen-kijk binnen de academische wereld die dit opleverde, acht Brinkgreve uiterst waardevol:

Niet alleen van de boeken, ik heb ook heel erg van deze mensen het vak geleerd. Omdat je zoveel ervan oppakt, ook van hoe iemand in zijn werkkamer zit en wat voor boeken die heeft. Ja, je kunt ook even achteloos dingen vragen, over de opbouw van een boek bijvoorbeeld.

De interesse in en actieve betrokkenheid bij de sociologie beperkte zich niet tot de hoogleraren. Brinkgreve ontwikkelde een hechte band met een groep medestudenten die eveneens gepassioneerd waren over het vak. Met diezelfde studiegenoten richtte Brinkgreve als laatstejaarsstudent in 1974 het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* op, de voorloper van *Tijdschrift Sociologie*. Tot op de dag van vandaag is Brinkgreve met hen in contact.

Als hoogleraar aan de Universiteit Utrecht ervaart ze dat er nog maar beperkte ruimte is voor creativiteit en eigen initiatief. Publiceren in buitenlandse tijdschriften werd door de Nederlandse universiteiten tot hoger doel verheven. Als gevolg kwam de nadruk te liggen op cijfers en statistiek. Wat overblijft is, zoals Brinkgreve het beschrijft, een brave en 'schoolse' omgeving. Haar takenpakket, dat oorspronkelijk bestond uit onderwijzen en onderzoeken, breidde zich steeds sterker uit naar het leidinggeven aan medewerkers. In haar contact met collega's en promovendi merkte ze al gauw dat door de formalisering van het onderwijs, wetenschap werd benaderd als een kant-en-klare beoefening: 'Dan komt er iemand binnen die zegt: "Nou, ik ken het kunstje hoe ik opgenomen kan worden in dat tijdschrift!" Het gaat toch niet om kunstjes? Ik heb een heel ander idee van wetenschap en van de universiteit. Dus ik paste er gewoon steeds minder.'

Haar ongenoegen om mee te gaan in deze ontwikkeling heeft er uiteindelijk toe geleid dat Brinkgreve er in 2014, naar eigen zeggen, uit is gewerkt. Destijds was dit

een zware klap om te verwerken. Echter, nu ze erop terugkijkt, noemt ze het een zegen: ‘Want toen ben ik veel productiever geworden en kon ik gewoon de boeken schrijven die ik wou schrijven’. Brinkgreve is doorgeslagen als zelfstandig publicist. Ze ontmoet regelmatig academici uit haar interdisciplinair netwerk, en brengt in samenwerking publicaties uit. In het jaar 2022 heeft ze nog altijd hetzelfde enthousiasme voor de sociologie als toen ze begon met studeren. En er is nog genoeg om te onderzoeken, zegt Brinkgreve:

Er zijn zoveel urgente maatschappelijke problemen nu, het vak zou zich daar mee bezig moeten houden. Niet om een actiegroep te worden, maar wel om je te laten voeden door wat er leeft en condities te scheppen voor een gelijkwaardigere samenleving.

Slotwoord: de toekomst van de sociologie

Brinkgreve pleit ervoor om het narratief meer ruimte te geven in de sociologie. Het voelt daarom gepast om de vierde wand te doorbreken en te eindigen op een meer persoonlijke noot. De processen van bureaucratisering en formalisering die in 2014 hebben geleid tot het vertrek van Brinkgreve zijn alleen maar doorgezet sinds ik in 2016 begon met studeren. In tegenstelling tot haar ervaringen als student, is het wetenschappelijk onderwijs waar ik bekend mee ben tot in de puntjes georganiseerd en gereguleerd, afstandelijk en voorspelbaar.

Inmiddels denk ik het ‘kunstje’ van wetenschappelijk onderzoek redelijk onder de knie te hebben; met een strak studieprogramma en gestandaardiseerde beoordelingscriteria is de weg naar mijn diploma min of meer voor mij uitgestippeld. In theorie zou dit mijn tijd als student moeten vergemakkelijken. In de praktijk kom ik hierdoor vaak voor een vervelende keuze te staan: houd ik mij aan het uitgestippelde plan, of ga ik onderzoek doen naar iets waar ik echt om geef?

In mijn ervaring vallen deze opties niet altijd met elkaar te rijmen. Als student sociologie wordt ons een blauwdruk voor sociologisch onderzoek overhandigd. Deze hoort een sturende werking te hebben, maar in plaats daarvan kan deze behoorlijk beperkend zijn. Voldoen aan de criteria van een ‘volwaardig’ onderzoek binnen de perken van een woordlimiet laat namelijk weinig ruimte over voor creativiteit en reflectie. Afwijken van de blauwdruk gebeurt op eigen risico. Waar de ene docent het aanmoedigt, kan het je een flink lager cijfer opleveren bij de andere. Soms vraag ik het me toch echt af: waar doe ik het dan nog voor?

Dit interview dient voor mij niet alleen als een vertelling van het verleden, maar ook als uitnodiging voor een kritische evaluatie van het heden. De verhalen van

Brinkgreve belichten de onlosmakelijke verbintenis tussen het vak sociologie en de omgeving waarin deze wordt onderwezen. In hoeverre komt de huidige organisatie van Nederlandse universiteiten het sociologische onderzoek ten goede? Voor de jongere – en oudere – generatie sociologen die net zoals ik worstelt met deze vraag, adviseert Brinkgreve het volgende:

Behoud je nieuwsgierigheid en laat je leiden door de vragen die je zelf echt interessant vindt. Als daar op de universiteit nu geen plaats voor is door het heersende klimaat, probeer je dan als studenten te organiseren. Breng het debat op gang en ga in samenspraak met de docenten, om tezamen die ruimte te heroveren.

Literatuur

- Brinkgreve, C.D.A. (1984) *Psychoanalyse in Nederland — Een vestigingsstrijd* (eerste druk). Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Brinkgreve, C.D.A. (2004) Figuratiesociologie en feminisme: Een ongemakkelijke verhouding. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 31(4): 481-489.
- Brinkgreve, C.D.A. en M. Korzec (1978) *'Margriet weet raad'. Gevoel, gedrag, moraal in Nederland 1938-1978* (eerste druk). Utrecht: Het Spectrum (Aula).
- Brinkgreve, C.D.A., J.H. Onland en A. de Swaan (1979) *De Opkomst van het Psychotherapeutisch Bedrijf* (eerste druk). Utrecht: het Spectrum.
- Doorn, J.A.A. van en C.J. Lammers (1959) *Moderne Sociologie: Systematiek en analyse* (eerste druk). Utrecht: Het Spectrum (Aula).
- El, C. van (2002) *Figuraties en verklaringen: Stijlgebonden schoolvorming in de Nederlandse sociologie na 1968* (eerste druk). Amsterdam: Aksant.
- Elias, N. (1939) *Über den Prozeß der Zivilisation: Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen* (eerste druk). Basel: Haus zum Falken.
- Gastelaars, M. (2003) Het verschil tussen intellectuele genootschappen en wetenschappelijke regimes. *Krisis*, 2: 92-97.
- Glaser, B. en A. Strauss (1967) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research* (eerste druk). Mill Valley: Sociology Press.
- Goudsblom, J. (1970) Bij de tweede druk van "Über den Prozeß der Zivilisation". *Mens en Maatschappij*, 45(5): 352-361.
- Goudsblom, J. (1990) *Balans van de sociologie* (derde druk). Nijmegen: SUN.
- Houtman, D. (2009) Een halve eeuw na moderne sociologie (1959). *Sociologie*, 5(4): 521-539.
- Janssen, R. (2018) *De Erfenis van '68: van openheid naar geslotenheid. Een geest van bevrijding*.

-
- Verkregen op 16 mei 2022, <https://www.groene.nl/artikel/een-geest-van-bevrijding>.
- Thiele, K. (2015) Kennis als strijdtoneel: Virginia Woolf en gesitueerde kennis. In: R. Buikema en L. Plate (red.) *Handboek Genderstudies: in media, kunst en cultuur*. Bussum: Coutinho.
- Tuin, I. van der (2015) Feminisme als strijdtoneel: Simone de Beauvoir en de geschiedenis van het feminisme. In: R. Buikema en L. Plate (red.) *Handboek Genderstudies: in media, kunst en cultuur*. Bussum: Coutinho.
- Wilterdink, N. (2020) Van lokaal tot internationaal: Goudsbloms invloed. *Tijdschrift Sociologie*, 1: 53-62, DOI:10.38139/TS.2020.08.
-

Over de auteur

Nyota Kanyemesha (zij/haar) is een researchmasterstudent Sociology of Culture, Media and the Arts aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Eerder behaalde zij haar bachelor communicatie- en informatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Ze is geïnteresseerd in de constructie van collectieve identiteiten in digitale omgevingen en de representatie van gemarginaliseerde en/of gestigmatiseerde groepen in (massa)media.